

generatie Duitse geschiedvorsers, die erin is geslaagd het eigen verleden met de nodige afstandelijkheid én betrokkenheid te benaderen – waarmee hij het holocaust-monopolie meteen ook heeft helpen onttrekken aan Amerikaanse en Israëliische onderzoekers. Zijn studie, die de complexiteit en het dynamische karakter van de NS-instellingen analytisch, diepgaand en bijzonder erudiet schetst, laat zich *de facto* op drie niveaus lezen.

Vooreerst is het een quasi encyclopedisch naslagwerk, waarin talrijke persoonlijke, erg gedetailleerde levensgeschiedenissen van de RSHA-*Führer* zijn opgenomen. Die biografische schetsen laten de auteur toe de bestaande daderprofielen – de dader als marginaal figuur (Eugen Kogon), als bureaucaat (Hannah Arendt), technocraat (Christopher Browning), sociaal-ingenieur (Götz Aly) of als doorsnee Duitser (Daniel Goldhagen) – aanzienlijk te relativieren. De *Führer* van het RSHA verschijnen als een sterk gediversifieerde groep, die zich niet op één van die algemene beschrijvingen laten vastpinnen. Daarnaast is het ook een collectieve biografie of prosopografie, die – abstractie makend van het individu – de gemiddelde leeftijd, opleiding, gedeelde levenservaringen en algemene sociale achtergrond van de hele subgroep analyseert en in kaart brengt. Heel wat van Michael Wildts onderzoeksresultaten sluiten aan bij wat prosopografen al eerder hadden ontdekt over aanverwante maatschappelijke segmenten : het RSHA werd geleid door in hoofdzaak hoogopgeleide figuren met uitgesproken rechts-nationale sympathieën, voor wie het RSHA uitgebreide professionele kansen bood, die door de ongewone omstandigheden in Polen en de Sovjetunie ernstig radicaliseerden

MICHAEL WILDT

«**Generation des Unbedingten. Das Führungskorps des Reichssicherheitshauptamtes**»

Hamburg, Hamburger Edition, 2003, 966 p.

Met *Generation des Unbedingten*, een bijzonder uitvoerige analyse van 221 leiders van het *SS-Reichssicherheitshauptamt* (RSHA, het hoofdbureau voor de veiligheid van het rijk), heeft Michael Wildt zich zonder twijfel een plaats veroverd onder de grote historiografen van het Derde Rijk. Als docent nieuwste geschiedenis aan de universiteit van Hannover, behoort Wildt tot een naoorlogse

en zo de genocidale praxis mee vorm hielpen geven. Een nieuw element is echter dat een overgrote meerderheid van de RSHA-*Führer* pas na 1900 werd geboren. De RSHA-*Führer* hadden dus niet de oorlogservaringen opgedaan die de reeds bestudeerde maatschappelijke subgroepen zo sterk typeerden. Bovendien waren de leiders van het RSHA duidelijk hoger opgeleid dan hun collega's in andere Duitse veiligheidsdiensten : ongeveer één op drie had een doctorstitel, waarvan zowat de helft in de rechten en ruim één vijfde in de humane wetenschappen. Van het bijzonder agressieve antisemitisme, waarover Goldhagen het in *Hitlers gewillige beulen* had, viel bij deze NS-functionarissen alvast nauwelijks iets te merken. Zeer origineel en verhelderend is tevens Wildts uitweiding over de naoorlogse periode, die in andere prosopografieën steevast werd verwaarloosd. Hoewel een gering percentage van de RSHA-leiders na de oorlog naar het buitenland wist te ontkomen of door zelfdoding aan justitie ontkwam, wachtte het merendeel slechts een zeer korte gevangenschap, waarna ze hun oude werkzaamheden in de politiediensten, de journalistiek of het bedrijfsleven konden hervatten.

Omdat het RSHA – en dit brengt ons bij het derde niveau – zo nauw betrokken was bij de etnische zuiveringen in Polen, de vorming van de mobiele *Einsatzgruppen* én de vernietiging van de Europese Joden, laat *Generation des Unbedingten* zich ook lezen als een overzichtswerk van de judeocide. Met een gezond evenwicht tussen structuur en evenement, waarbij de lezer ongetwijfeld het procesdenken van Raul Hilberg en het precisieonderzoek van Christopher Browning herkent,

schetst Michael Wildt de intrigerende ontwikkeling van een machtige instelling met onmiskenbaar genocidaal potentieel, vol ambitieuze persoonlijkheden en tegengestelde karakters, die samen een proces van *Entgrenzung* teweeg brachten : de instelling neigde voortdurend naar het verleggen van de limieten inzake opdracht, operationeel territorium en radicaliteit waarmee steeds groter wordende groepen vijanden werden vervolgd.

Ondanks de degelijkheid van Michael Wildts studie dringen zich op de drie niveaus toch enkele bedenkingen op – bedenkingen van methodologische en algemeen historiografische aard. De typevoorbeelden die Wildt heeft geselecteerd om de bestaande daderprofielen te nuanceren, zullen bij elke sociale wetenschapper vragen doen rijzen over de gehanteerde selectiecriteria, de representativiteit van de voorbeelden en het nieuwe daderprofiel dat eruit te voorschijn is gekomen. Op het niveau van de collectieve biografie heeft Wildt bijzonder veel data verzameld, en dit tot op de allerlaagste – strikt individuele – echelons. Interessanter echter dan de vaststelling hoeveel procent in welk *Amt* of *Referat* van het RSHA welke scholing heeft doorlopen, is de vraag of er een causaal verband bestaat tussen bijvoorbeeld de scholingsgraad en de genocidale praktijk. Dat verband zal duidelijker worden – en op een steviger fundament berusten – naarmate de geanalyseerde groep in omvang toeneemt. Wildt heeft de instelling echter zo sterk versplinterd en zozeer in detail onderzocht (in sommige segmenten waren minder dan tien personen werkzaam), dat globale antwoorden over het karakter van de groep nog moeilijk te geven zijn. Ook hier heeft de auteur on-

nodig enkele bijkomende vraagtekens gecreëerd. Tot slot wijzen zijn verslag en interpretatie van de judeocide ietwat op academische ontgrenzing : de referenties aan bijvoorbeeld de bewijsvoering van de verdediging tijdens het *Einsatzgruppen*-proces – die elders al indringender werd beschreven en bediscussieerd – of aan de juridische moeilijkheden die opdoken bij de berechting van NS-functionarissen in het naoorlogse Duitsland verzwaren nodeloos zijn relaas en leiden tot onaangename overlappingsen met aanverwante sociaal-wetenschappelijke werken. Niettemin lijkt het vrijwel zeker dat Wildts verfrissende inzichten, omvattende aanpak en prozaïsche schrijfstijl een blijvende stempel zullen drukken op het onderzoek, de zienswijzen en de wetenschappelijke standpunten van de toekomstige generatie holocaustvorsers.

Fabian Van Samang